

Suurpetopopulaatiot ihmisen muokkaamassa ympäristössä

Anna Antinoja

Kandidaatin työ

Biologian koulutusohjelma

Oulun yliopisto

Toukokuu 2016

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
1.1. Euroopan yhteiselmäli	2
2. Suurpetojen tämän hetkisen tilanne	3
2.1. Euroopan tilanne	3
2.2. Suomen tilanne.....	5
3. Suurpetojen suojelu	7
3.1. Suurpetojen ekologinen merkitys ja niiden suojelun tärkeys	7
3.2. Geneettiset menetelmät	7
3.3. Kansainvälinen yhteistyö.....	8
4. Ihmisten asenteet suurpetoja kohtaan	9
4.1. Suurpetojen hyväksyntä	9
4.2. Pelko suurpetoja kohtaan.....	11
4.3. Suomen susikeskustelun taustaa.....	11
5. Metsästys ja salametsästys	12
5.1. Metsästys suurpetojen kannanhoidollisena välineenä	12
5.3. Metsästys Suomessa	13
5.2. Metsästäjien näkemykset itsestään	14
5.4. Salametsästys	14
6. Ratkaisuja yhteiselon mahdollistamiseksi	15
6.1. Mielipiteet hoitotoimenpiteisiin	15
6.2. Epäsuora suurpetojen torjunta	16
6.3. Tulevaisuus	17
7. Lähteet.....	18

1. Johdanto

Euroopassa elää nykyään neljä suurpetolajia: karhu (*Ursus arctos*), ilves (*Lynx lynx*), susi (*Canis lupus*) ja ahma (*Gulo gulo*). Suurpedot ovat aina olleet ihailtuja ja vihattuja eläimiä. Ne herättävät kunnioitusta, mutta ne myös koetaan uhaksi ihmisen hyvinvoinnille ja omaisuudelle. Kaikki pedot ovat historian aikana kärsineet metsästyksestä ja monet populaatiot ovat kuolleet sukupuuttoon kahden viime vuosisadan aikana. Nykyään suurpedot ovat levittäytymässä takaisin vanhoille elinalueilleen Euroopassa, ja ihmisten on jaettava elintilansa niiden kanssa.

Ihmisten suhtautuminen ympäristönsuojeluun on muuttunut myönteisemmäksi ja se koetaan tärkeäksi, mutta petojen suojelussa on monia ongelmia. Suurpetojen suojeleminen on tärkeä osa biodiversiteetin suojelua, mutta yksi suurimmista haasteista. Suojelumienestys edellyttää suojelevaa lainsäädäntöä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, myönteistä yleistä mielipidettä sekä erilaisia toimia, joilla mahdollistetaan ihmisen ja petojen yhteiselo. Suojelukeskustelut herättävät ihmisissä voimakkaita tunteita ja niihin vedetään monesti mukaan laajempia poliittisia ja sosioekonomisia kysymyksiä, kuten ”kaupunkilaiset vastaan maalaiset” -väittely (Chapron et al., 2014).

Haluan tässä kandidaatintyössäni tarkastella Manner-Euroopan ja erityisesti Suomen suurpetopopulaatioiden tilannetta, ihmisten asenteita, metsästyksen ja salametsästyksen asettamia haasteita, sekä ratkaisuehdotuksia suurpetojen ja ihmisen yhteiselon mahdollistamiseksi.

1.1. Euroopan yhteiselomalli

Eurooppa on ottanut käyttöönsä yhteiselomallin (”coexistence model”) suurpetojen suojelussa, eli ihmiset ja pedot elävät samoilla elinalueilla (Chapron et al., 2014). Yhdysvalloissa ja monissa Aasian ja Afrikan maissa on käytössä malli, jossa suurpedot eristetään ihmisistä (”separation model”). Pedot pidetään erämaissa ja kaukaisilla suojelualueilla, jolloin vältetään konflikteilta ihmisen kanssa. Chapron et al. (2014) mukaan Euroopan suurpedot olisivat jo hävinneet, jos täälläkin olisi otettu käyttöön eristävä suojelumalli. Euroopan suojellut metsät ovat niin pieniä ja harvassa, etteivät ne pystyisi ylläpitämään edes muutamaa lisääntyvää paria. Eristämisen ongelma on myös se, että eläimet eivät tiedä, missä suojelualan rajat kulkevat. Jos esimerkiksi susi lähtee Yellowstonen kansallispuistosta etsimään uutta reviiriä, se kaadetaan nopeasti. Äärimmäisenä toimenpiteenä suojelualue voidaan aidata niin, etteivät eläimet pääse sieltä pois. Näin on tehty ainakin eteläisessä Afrikassa (Chapron et al., 2014).

Yhteiselon suurimmat ongelmat johtuvat ihmisten peloista ja asenteista, ei niinkään tilan tai resurssien riittämättömyydestä. Eri valtioiden on tehtävä yhteistyötä suurpetopopulaatioiden turvaamiseksi ja yhteneväinen lainsäädäntö on tärkeää. Euroopan Unioni muodostaa hyvät lähtökohdat yhteiselomallin toteuttamiselle.

2. Suurpetojen tämän hetkinen tilanne

2.1. Euroopan tilanne

Manner-Euroopan tilanne herättää optimismia yhteiselomallin toimivuudesta, sillä kolmasosa asuttaa ainakin yksi suurpeto, jonka populaatio on vakaa tai kasvussa (Chapron et al., 2014). Kaikki neljä suurpetolajia ovat maailmanlaajuisesti, IUCN:n uhanlaisuusluokituksella, arvioituna luokassa LC, eli elinvoimaisia (IUCN, 2016). Jokaisella lajilla on kapasiteettiä selviytyä ihmisen dominoimassa ympäristössä ja enimmäkseen suojelualueiden ulkopuolella (Chapron et al., 2014). Lajit suhtautuvat kuitenkin eri tavalla ihmisiin, susi on kaikkein parhaiten adaptoitunut.

Euroopan sosioekonomiset muutokset ovat johtaneet populaatioiden paranemiseen. Maaseudut ovat tyhjentyneet ja viljeltyjä alueita on hylätty ihmisten muuttaessa kaupunkeihin. Tämän myötä myös villien sorkkaeläinten, eli suurpetojen pääasiallisten saaliseläinten, määrä on kasvanut (Chapron et al., 2014).

Chapron et al. (2014) ovat arvioineet suurpetojen määrät ja levinneisyysalueet Euroopassa. Kuvassa 1 on esitetty lajien levinneisyysalueet ja populaatioiden rajat.

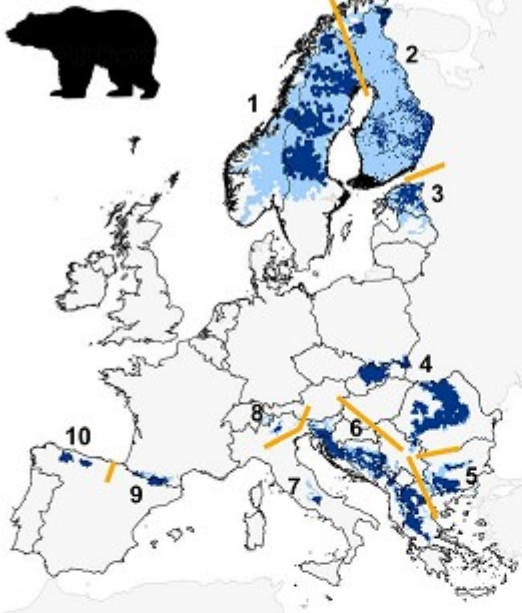
Karhu on Euroopan yleisin suurpeto. Niitä elää Euroopassa nykyään kymmenen populaatiota ja noin 17 000 yksilöä. Populaatiot ovat levittäytyneet 22 valtion maille ja ne ovat kaikki vakaita tai hieman kasvussa. Chapron et al. (2014) arvioivat että karhujen esiintyvyyden keskimääräinen ihmisasutustiheys on $19,0 \pm 69,9$ asukasta/km².

Ilveksiä Euroopassa on 9 000 yksilöä yhdessätoista eri populaatiossa, jotka sijaitsevat 23 valtion alueilla. Useimmat populaatiot ovat vakaita, mutta Vosges-Palatinian (kuvassa 1 populaatio 10) ja Balkanin populaatiot (populaatio 5) ovat laskussa. Ilvekset elävät alueilla joilla elää ihmisiä noin $21,8 \pm 73,8$ asukasta/km².

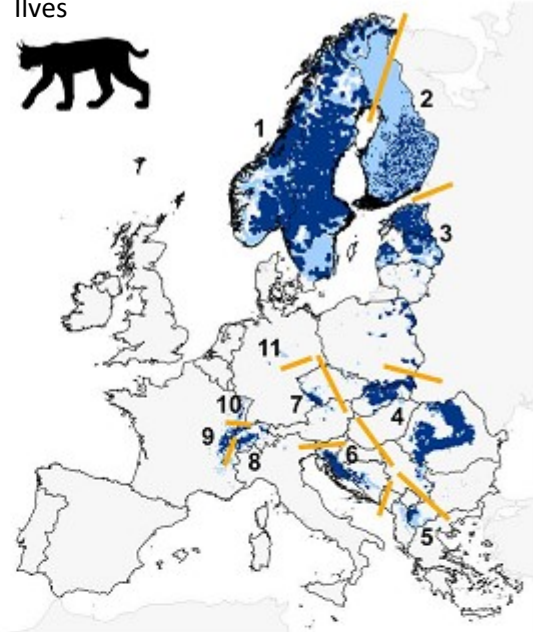
Susipopulaatioita on Euroopassa myös kymmenen, mutta yksilöitä karhuja vähemmän: noin 12 000 yksilöä. Susia on 28 maassa ja suurin osa populaatioista on vakaita tai kasvavia. Kuitenkin Sierra Morenan populaatio Espanjassa (kuvassa 1 populaatio 9) on sukupuuton partaalla, Iberian populaation (10) kehitys on epävarma ja Karelian populaatio (2) on laskussa. Ihmisiä susien asuinalueilla on keskimäärin $36,7 \pm 95,5$ asukasta/km², eli sudet elävät melko tiheäänkin asutuilla alueilla.

Ahmoja elää Euroopassa vain kaksi populaatiota, Skandinaviassa ja Suomessa. Molemmat populaatiot ovat kasvussa ja yksilöitä on 1250. Ihmisiä elää ahmojen kanssa samoilla alueilla vain noin $1,4 \pm 5,7$ asukasta/km², mikä selittyy ahman pohjoisella levinneisyydellä, jossa ihmisasutus on harvaa.

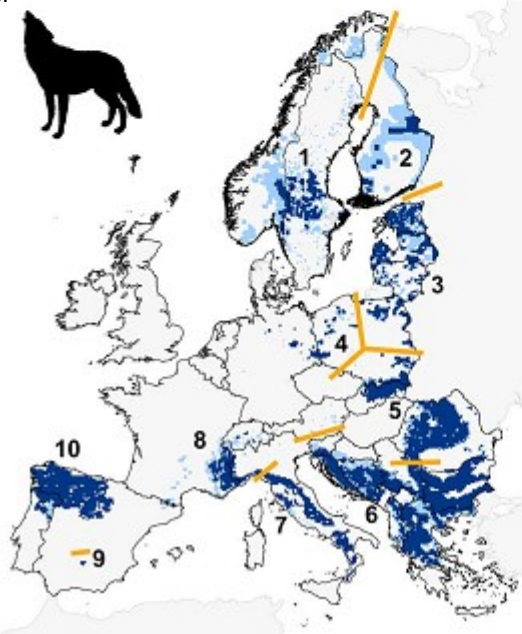
Karhu

Ilves

Susi

Ahma

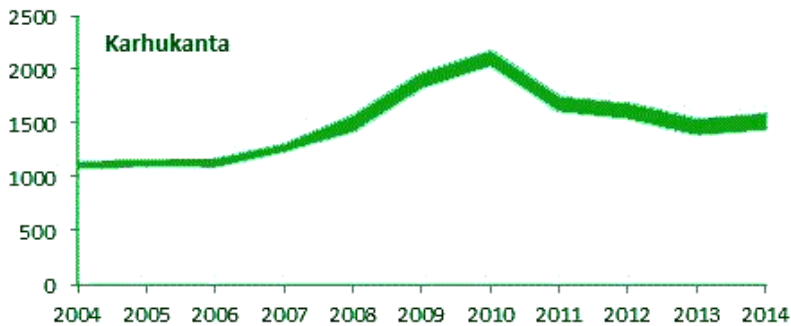

Kuva 1 Suurpetojen levinneisyys alueet Euroopassa 2011 (Chapron et al., 2014 julkaistu Science:n luvalla). Tummansiniset alueet ovat pysyviä ja vaaleansiniset alueet ovat satunnaisia esiintymisalueita. Oranssit viivat osoittavat populaatioiden rajoja.

2.2. Suomen tilanne

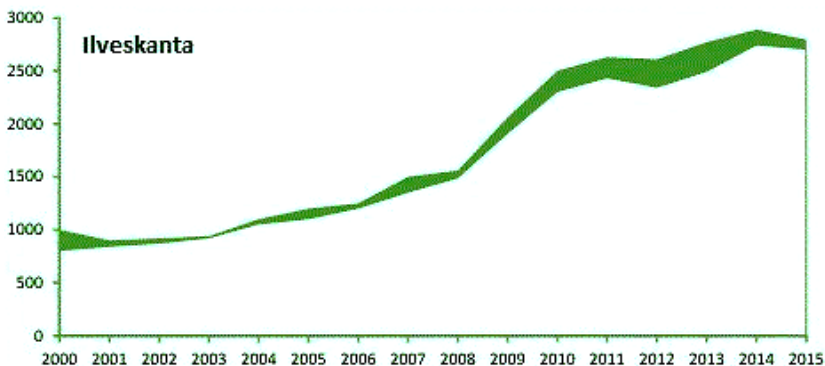
Suomessa kaikkien neljän suurpedon populaatioiden levinneisyyttä rajoittaa merkittävimmin poronhoitoalue, jolla petoja ei suvaita niiden aiheuttamien taloudellisten tappioiden vuoksi. Suurin osa pedoista elääkin Itä-Suomessa, joka ei kuulu poronhoitoalueeseen ja jossa populaatiot saavat täydennystä Venäjän puolelta. Kuvassa 1. näkyy hyvin myös Suomen populaatioiden levinneisyydet ja etenkin pysyvien populaatioiden rajoittuneisuus.

Suomen karhukannaksi arvioitiin 1450-1590 yksilöä ennen syksyn 2015 metsästyskautta. Arvioon sisältyy talvella syntyvät pennut, joita on arvioitu olevan 298. Edellisenä vuonna karhuja oli arviolta 45-55 yksilöä vähemmän. Poronhoitoalueella karhuja on noin 310-360. Karhukannan kehitys vuosina 2004–2014 on esitetty kuvassa 2. Huippuvuoden 2010 jälkeen populaatiokoko on laskenut noin 30 prosenttia (Luke, 2016a). Karhu on luokiteltu vuonna 2010 julkaistussa punaisessa kirjassa vaarantuneeksi lajiksi (VU), koska sen efektiivinen populaatiokoko, eli lisääntymiskykyisten yksilöiden määrä, on alle 1000 kappaletta (Metsähallitus, 2016f).

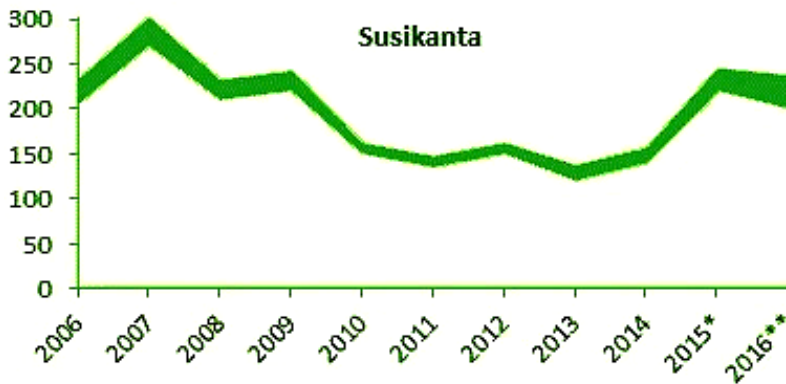
Kuva 2. Suomen karhukanta vuosina 2004-2014. Perustuu Luken, aikaisemmin RKTL:n tekemiin kanta-arvioihin (Luke, 2016a).

Ilves on Suomen suurpedoista runsaslukuisin. Viimeisimmän, kesäkuussa 2015, valmistuneen arvion mukaan niitä on 2700-2795 aikuista yksilöä. Ilveskanta on kasvanut vuoteen 2014 verrattuna Oulun seudulla ja Pohjois-Karjalassa, mutta muualla pysynyt ennallaan. Poronhoitoalueella on vain noin 3% ilveksistä (Luke, 2016c). Kuvassa 3 on kuvattu ilveskannan kehitys vuodesta 2000 lähtien. Populaatiotrendi on nouseva, vaikkakin kasvuvauhti on hidastunut. Ilveskin on luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi (VU), koska sen efektiivinen populaatiokoko oli ainakin vuonna 2010 alle 1000 lisääntymiskykyistä yksilöä (Metsähallitus, 2016f).

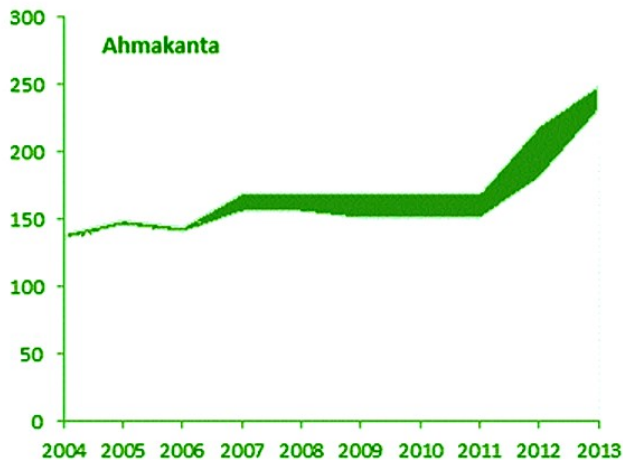
Kuva 3. Suomen ilveskanta vuosina 2000-2015. Perustuu Luken vuosittain antamiin ilveskanta-arvioihin (Luke, 2016c).

Suomen susikanta on huomattavasti pienempi kuin karhun ja ilveksen ja se on luokiteltu punaisessa kirjassa erittäin uhanalaiseksi (EN) (Metsähallitus, 2016f). Helmikuussa 2016 susia arvioitiin olevan 200-235 yksilöä. Arvio tehtiin kannanhoidollisen metsästyksen jälkeen, toisin kuin vuonna 2015, ja siinä huomioitiin saaliiksi saadut ja muutoin kuolleet sudet (Luke, 2016b). Kuvassa 4 on esitetty susikannan kehitys vuodesta 2006 lähtien. Viime vuosina kanta on hieman noussut. Viime vuoden ja tämän vuoden arviota ei voi suoraan verrata, koska ne on tehty eri aikaan metsästyksen nähden. Susikannan koossa tai laumojen määrässä ei kuitenkaan näyttäisi tapahtuneen merkittävää muutosta.

Kuva 4. Suomen susikanta vuosina 2006-2016. Perustuu Luken vuosittain antamiin susikanta-arvioihin. Kuvassa vuonna 2015* kanta ennen kannanhoidollista metsästystä ja vuonna 2016** kanta kannanhoidollisen metsästyksen jälkeen (Luke, 2016c).

Suomessa on ahmoja noin 230-250 yksilöä. Arvio on tehty viimeksi vuonna 2013, ja uusi arvio pitäisi olla tulossa tänä vuonna (RKTL, 2016). Ahmapopulaation kehitys on esitetty kuvassa 5. Suomen populaatio on hieman kasvussa, mutta se on silti hyvin pieni. Ahma on luokiteltu äärimmäisen uhanalaiseksi lajiksi (CR). Ahman efektiivinen populaatiokoko on arvioitu olevan vain alle 50 lisääntymiskykyistä yksilöä (Metsähallitus, 2016f).

Kuva 5. Suomen ahmakanta vuosina 2004–2013, perustuu RKTL:n antamiin ahmakanta-arvioihin (RKTL, 2016).

3. Suurpetojen suojeleminen

3.1. Suurpetojen ekologinen merkitys ja niiden suojelun tärkeys

Suurpetojen suojeleminen on vaikeaa, mutta hyvin tärkeää biodiversiteetin kannalta. Suurpedot vaativat suuren elinalueen ja vaeltavat pitkiä matkoja ruokaa etsiessään, ja siksi ne ajautuvat helposti konflikteihin ihmisten kanssa. Suurpetopopulaatiot reagoivat huonosti metsästykseseen, koska ne ovat luonnollisesti harvalukuisia ja lisääntyvät hitaasti. Niillä on myös monimutkaisia sosiaalisia rakenteita, jotka häiriintyvät helposti ihmisen metsästyksen seurauksena (Ripple et al., 2014).

Ihminen muodostaa uhan suurpedoille metsästämisellä ja vainoamalla niitä, pirstomalla ja hävittämällä niille sopivia habitaatteja ja vähentämällä saaliseläinten määrää (Ripple et al., 2014). Euroopassa suurimmat uhat ovat erityisesti vaino, eli petojen hävittäminen konfliktien ja vihan vuoksi, sekä elinalueiden väheneminen ja huonontuminen esimerkiksi metsätalouden ja rakentamisen myötä. Ahmaa uhkaa myös ilmastonmuutos, sillä se on sopeutunut pohjoisiin olosuhteisiin.

Suurpedoilla on suuri vaikutus luonnon monimuotoisuuteen, ekosysteemien tilaan ja toimivuuteen (Ripple et al., 2014). Petojen häviäminen aiheuttaa trofiatasojen kaskadiefektejä, eli ekosysteemien tasapaino järkkyy eliöiden runsaussuhteiden muuttuessa. Suurpeto vaikuttaa suoraan sen saaliseläimiin tai samalla alueella eläviin pienempiin petoihin, ja niiden kautta epäsuorasti koko ekosysteemiin. Esimerkiksi ilveksen paluu on vähentänyt kettujen määrää ja mahdollistanut metsäkanalintujen, kuten metson ja teeren, sekä metsäjäniksen yleistymisen Suomessa (Ripple et al., 2014).

Suurpedoilla ja ihmisillä on eri syyt metsästää ja siksi ihmisen on hankala korvata suurpetoja ekosysteemien säätelijänä. Ihmiset kaatavat suuren osan populaatiosta kerralla ja kohdistavat metsästyksen isoihin, lisääntymisikäisiin yksilöihin. Monilla lajeilla myös sukupuolijakauma vinoutuu, koska metsästäjät suosivat koiraita. Suurpetojen saalistus kohdistuu enimmäkseen heikkoihin ja vanhoihin yksilöihin, joiden lisääntymismenestys on huono. Valikoiva metsästyksesi voi johtaa saaliseläinten heikkenemiseen ja jopa sukupuuttoon. Toisaalta ihmiset pystyvät arvioimaan populaatioiden kantokykyä ja kestävästä kulutuksesta, sekä saalispopulaatioiden ekologista merkitystä (Kaltenborn et al., 2013).

Ekosysteemimuutokset ovat kuitenkin yleensä vaikeasti ennustettavia ja voivat olla hyvinkin kokonaisvaltaisia, vaikuttaen myös ihmisten elinoloihin. Suurpetojen häviäminen voi esimerkiksi nopeuttaa aavikoitumista ja ilmastomuutosta, kun herbivorit pääsevät lisääntymään ja kuluttavat ja muuttavat kasvillisuutta rajusti (Ripple et al., 2014).

3.2. Geneettiset menetelmät

Suurpetopopulaatioiden tila on arvioitava ennen suojelusuunnitelmien tekemistä. Pedot ovat vaikeasti kartoitettavia koska ne elävät monesti yksin, niiden reviirit ovat laajoja ja ne välttelevät ihmisiä. Petojen käyttäytymistä ja populaatiodynamiikkaa on perinteisesti tutkittu jälkikartoituksilla, yksilöseurannalla ja radiopannoilla. Nyky-

ään hyödynnetään lisäksi geneettistä tutkimusta, jolla saadaan lisäksi tietoa eläinten sukulaisuussuhteista, muuttolikkeistä ja populaatioiden sisäsiirtoisuusasteesta. Geneettistä tietoa hyödynnetään suunniteltaessa suoje-
luohjelmaa EU tasolla, tarkkailtaessa paikallisia populaatioita, sekä rikosoikeudessa. (Randi, 2011).

Suojelugenetikassa käytetään ei-häiritsevää geneettisten näytteiden keräämistä (non-invasive genetic sampling NGS), jolloin eläinten DNA näytteet kerätään esimerkiksi ulosteista tai irronneista karvoista. (Randi, 2011; Swenson et al., 2011). Menetelmä minimoi ihmisen häiritsevän vaikutuksen biologista informaatiota kerätessä. Sitä on helppo käyttää vaarantuneille populaatiolle ja laajoilla alueilla. NGS:llä saadaan myös tietoa luontaisista käytävistä, joita eläimet käyttävät, ja niiden tilaan voidaan kiinnittää huomiota (Swenson et.al., 2011). NGS-menetelmä on halvempi ja sillä saadaan helpommin suurempi otos populaatiosta, kuin perinteisillä menetelmillä. Menetelmät kannattaa yhdistää aina kun se on mahdollista, sillä NGS:llä ei saada tietoa eläimen tarkasta iästä, kunnosta tai lisääntymisenestyksestä (Swenson et.al., 2011).

3.3. Kansainvälinen yhteistyö

Suurpetojen suojeleminen vaatii paljon kansainvälistä yhteistyötä, sillä monet populaatiot elävät usean valtion alueilla. Lait suojelevat suurpetoja turvaamalla niiden elinalueita ja säätelemällä metsästystä, mutta myös ehkäisemällä ja lievittämällä petojen ja ihmisten välisiä konflikteja (Trouwborst, 2015). Laissa määrätään esimerkiksi suojele-
alueiden käytöstä, sallitut metsästysajat ja -määrät, sekä rangaistukset metsästysrikkomuksista. Konflikteja lievi-
tetään petovahinkojen korvauksilla.

Monissa osissa maailmaa suojeleminen on vaikeaa pirstaleisen lainsäädännön vuoksi. Toiset valtiot suojelevat suurpe-
toja, kun samaan aikaan toinen valtio maksaa palkkioita petojen tappamisesta. Lajin suojeleminen tai populaa-
tiotrendit eivät aina ole suoraan verrannollisia lainsäädännön kattavuuteen (Trouwborst, 2015). Hyvinkin uhan-
alaiselta lajilta saattaa puuttua lain antama suoja.

Maailmassa on tehty useita suurpetoja koskevia sopimuksia. Tärkein globaalien tason sopimus, joka koskee sutta, karhua ja ilvestä on CITES-sopimus. CITES on lyhenne sanoista Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Se säätelee kansainvälistä kauppaa uhanalaisilla kasvi- ja eläinlajeilla muun muassa vientirajoitusten avulla. Sopimus solmittiin vuonna 1973 ja sen on allekirjoittanut 180 maata (Trouwborst, 2015). Vuonna 1979 solmittiin Eurooppaa koskeva Bernin konventio, jossa sovittiin Euroopan villieläinten ja luonnon suojele-
mista. Sopimuksen allekirjoittivat kaikki Euroopan maat sekä osa Afrikan maista (Trouwborst, 2015). Sopimus suojaa kaikkia suurpetoja.

Euroopan Unionin jäsenmaita koskevat sopimukset tehdään direktiivien avulla. Direktiivit ohjaavat kaikkien jä-
senmaiden lainsäädäntöä yhdenmukaisemmaksi. Tärkein direktiivi suurpetojen kannalta on vuonna 1992 voi-
maan tullut luontodirektiivi (direktiivi 92/43: Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora) (Trouwborst, 2015). Luontodirektiivi määrittää niin kutsutut direktiivilajit, joiden populaatioiden ja elinympäris-
töjen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Ahma on direktiivin liitteessä II, eli se on laji, jonka suojele-
miseksi on osoitettava erityisen suojeletoimien alueita (Natura 2000 -alueita). Karhu ja ilves kuuluvat Suomessa liitteeseen IV, eli ne ovat tiukkaa suojele-
mista edellyttäviä lajeja. Susi kuuluu myös liitteeseen IV poronhoitoalueen ulkopuolella, mutta poronhoitoalueella se luetaan liitteen V lajiksi. Direktiivilajeja voidaan metsästä-
ä luvanvaraisesti, kunhan kannoille on tehty lajikohtaiset hoitosuunnitelmat (Metsähallitus, 2016).

EU voi määrätä jäsenmaitaan maksamaan sakkoja, jos ne laiminlyövät sopimuksia (Trouwborst, 2015). Esimerkiksi Suomi saattaa tutkimusprofessori Ilpo Kojolan mukaan joutua nyt EU-tuomioistuimeen susien suojelun laiminlyönnistä (Kaleva, 2016). Luonnonsuojeluliitot ovat tehneet kantelun komissiolle susien tämän vuoden kannanhoidollisesta metsästyksestä.

Globaalilla tasolla sopimusten toteutumisen valvominen ja maksuvaatimusten esittäminen on vaikeampaa. Jotkin valtiot voivat olla piittaamatta kansainvälisistä sopimuksista, eikä siitä välttämättä ole seuraamuksia. Kuitenkin ilman minkäänlaisia sopimuksia monien lajien nykytilanne olisi luultavasti huomattavasti huonompi (Trouwborst, 2015).

4. Ihmisten asenteet suurpetoja kohtaan

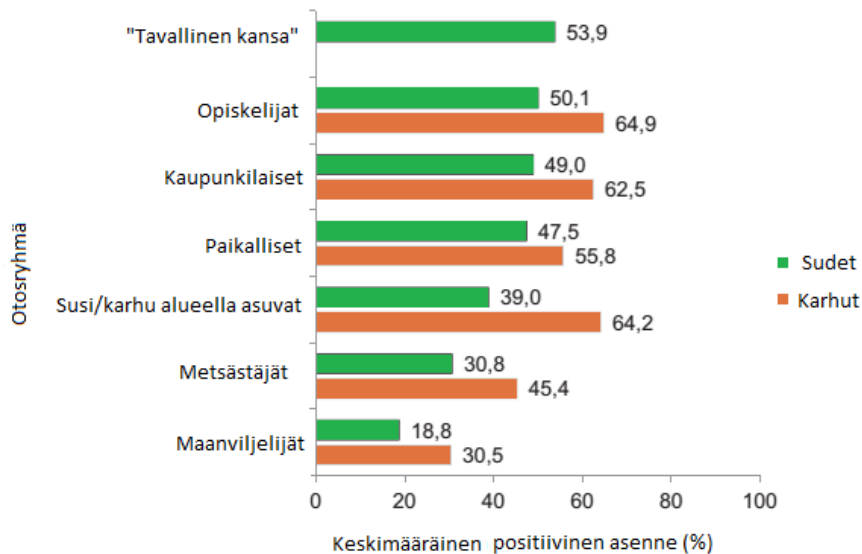
Suurpetojen suojelun suurin haaste on ihmisten negatiivisuus ja pelko petoja kohtaan. Onnistunut kannanhoito ja populaatioiden suojelu vaativat yleistä hyväksyntää ja poliittista kannatusta hoitotoimenpiteille ja -tavoitteille (Røskaft et al., 2007). Jos toimenpiteet eivät ole hyväksytyjä tai katsotaan riittämättömiksi, ihmiset voivat turvautua esimerkiksi salametsästyksen. Asennetutkimuksilla saadaan tietoa, jota voidaan käyttää ennustamaan sosiaalista perustaa tulevaisuuden suojelusuunnitelmille. Asenteiden selvittäminen on tärkeää etenkin silloin kun pedot ovat levittäytymässä uusille alueille, koska silloin paikallisten ihmisten asenteet voivat muuttua (Dressel et al., 2015).

4.1. Suurpetojen hyväksyntä

Petoasiantuntijoiden mukaan ihmisten negatiivisuus on monesti epärationaalista. Esimerkiksi Norjassa suteen suhtaudutaan hyvin negatiivisesti, vaikka susipopulaatio on erittäin pieni. Media voi vahvistaa ihmisten negatiivisia mielikuvia hehkuttamalla petojen aiheuttamia vahinkoja (Røskaft et al., 2007). Pelko on suurin negatiivisuutta aiheuttava tekijä ja siihen vaikutetaan voimakkaasti mielikuvilla.

Dressel et al. (2015) tekemä tutkimus osoittaa, että Euroopassa ihmiset suhtautuvat yleensä positiivisemmin karhuihin kuin susiin. Yksi syy voi olla karhun arvokkaampi asema metsästettävä riistaeläimenä. Ainakin Norjassa ja Ruotsissa ilves ja ahma ovat puolestaan yleisesti hyväksytympiä kuin karhu ja susi (Kleiven et al., 2004; Røskaft et al., 2007). Kuitenkin positiivisemmin suhtaudutaan suden ja karhun pienten populaatioiden, kuin ilveksen ja ahman suurten populaatioiden kasvattamiseen (Røskaft et al., 2007).

Ihmisryhmien välillä on nähtävissä selviä eroja suurpetojen hyväksynnässä. Kuvassa 6 on esitetty ihmisryhmien keskimääristä positiivista suhtautumista susia ja karhuja kohtaan. Muiden suurpetojen kohdalla suhtautumisen jakautuminen on saman suuntaista. Nuoret ja korkeammin koulutetut suhtautuvat suurpetoihin positiivisimmin, kun taas vahinkoja kokeneet, metsästäjät ja maanviljelijät suhtautuvat negatiivisesti (Kleiven et al., 2004; Røskaft et al., 2007; Dressel et al., 2015). Kaupunkilaiset suhtautuvat petoihin yleensä myönteisemmin kuin maaseudulla asuvat ihmiset (Kleiven et al., 2004), koska kaupungeissa elävät ihmiset eivät usko kohtaavansa petoa asutuksensa lähellä (Røskaft et al., 2007). Heillä ei myöskään yleensä ole kotieläimiä, joiden puolesta pelätä petoja.

Kuva 6 Keskimääräiset prosenttiosuudet ihmisten positiivisista asenteista eri ryhmissä. (Dressel et al., 2015 mukaan).

län myötä tuleva negatiivisuus voi johtua tunteesta, ettei kykene enää pakenemaan tai puolustautumaan petoa vastaan. Myös kulttuurinen tausta selittää, sillä vanhemman sukupolven ihmiset ovat todennäköisemmin kasvataneet maaseudulla ja oppineet vihaamaan petoja eri tavalla kuin kaupungissa syntyneet (Røskaft et al., 2007). Koulutuksen myötä ihmisellä voi olla parempi kuva ympäristönsuojelun tärkeydestä ja petojen osuudesta luonnon tasapainoon. Yleisesti luontoon positiivisesti suhtautuvat ajattelevat myös pedoista myönteisemmin ja heille pedon kohtaaminen on jännittävää (Røskaft et al., 2007). Keskimäärin miehet suhtautuivat petoihin positiivisemmin kuin naiset (Kleiven et al., 2004). Syynä voi olla se, että naiset pelkäävät petoja useammin (Røskaft et al., 2007).

Ihmisten asenteisiin vaikuttaa myös se, kuinka pitkään he ovat eläneet samalla alueella petojen kanssa. Suhtautuminen karhuihin muuttuu positiivisemmaksi, ja susiin negatiivisemmaksi ajan myötä (Dressel et al., 2015). Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 1976, kun susia ei vielä ollut, 75% ihmisistä suhtautui niihin positiivisesti, mutta vuonna 2001, kun susipopulaation koko oli noin 100, positiivisuus oli laskenut selvästi (Dressel et al., 2015). On selvää, että hypoteettisten susipopulaatioiden tukeminen on helppoa, mutta kun henkilökohtaisia kokemuksia pedoista ja konflikteista syntyy, asenteet muuttuvat nopeasti.

On hyvä huomata, että ihmiset suhtautuvat negatiivisesti petoihin, jos he luulevat niitä asuvan lähellä. Røskaft et al. (2007) tekemässä kyselyssä selvisi, että käytännössä kaikki ihmiset, jotka oikeasti asuivat suurpetojen kanssa samoilla alueilla, tiesivät sen. Kuitenkin 41,5% ihmisistä, jotka elivät pedottomalla alueella, luulivat petoja elävän lähellä. Noin puolet kyselyyn vastanneista halusi petojen asuvan vähintään kymmenen kilometrin päässä itsestään.

Metsästäjien susivihan suurin syy on varmasti koirien menetys, sillä koira on yleensä perheenjäsen, eikä sen menetystä voi korvata rahalla. Metsästyskoirille ei ole olemassa kunnollista suojaa susia vastaan, vaikka suojaliivejä on kehitteillä. Myös esimerkiksi lampaan kasvattajien suhtautuminen petoihin riippuu siitä kuinka kiintyneitä he ovat eläimiinsä (Røskaft et al., 2007). Poronhoitajien petojensietokykyä voidaan helpommin kasvattaa korvausjärjestelmää parantamalla, sillä tunneside eläimeen ei ole niin vahva (Bisi & Kurki, 2005).

4.2. Pelko suurpetoja kohtaan

Suurpetopolitiikkaa tehtäessä on tarpeen eritellä ihmisten pelon aiheet, jotta kannanhoitosuunnitelmat voidaan suunnitella oikein. Pelko aiheuttaa väistämättä negatiivisia asenteita, mutta pelon kohde vaikuttaa negatiivisuuden määrään. Ihmisen, joka pelkää suden syövän hänen lapsensa, ei voida odottaa kannattavan susikannan vahvistamista. Jos ihminen pelkää karhun aiheuttamia omaisuusvahinkoja, voi vahinkoja ehkäisevät ja korvaavat toimenpiteet saada enemmän kannatusta kuin pelkästään kannan vähentäminen.

Ruotsissa Frank et al. (2015) tekemä tutkimus paljasti, että ihmiset pelkäävät enemmän karjaansa ja lemmikkeihinsä, kuin ihmisiin kohdistuvia hyökkäyksiä. Susien kanssa elävillä pelko on merkittävästi voimakkaampaa. Karhualueilla pelätään eniten hyökkäyksiä karjaa kohtaan. Susialueilla pelätään koiriin kohdistuvia hyökkäyksiä, mikä onkin ymmärrettävää, sillä sudet tappavat ja vahingoittavat vuodessa 25-60 koiraa, karhut keskimäärin viittä (Frank et al., 2015). Suomessa susikannan katsotaan estävän koiran kanssa metsästyksen monilla alueilla kokonaan (Bisi & Kurki, 2005).

Pelko ihmisiin kohdistuvista hyökkäyksistä on voimakkaampaa karhualueilla. Karhut haavoittavatkin vuosittain yhdestä kahteen ihmistä Ruotsissa. Pelokkaaksi profiloitujat ovat yleensä naisia, joilla on alle 18-vuotiaita lapsia. Susialueillakin pelätään ihmisiin kohdistuvia hyökkäyksiä, vaikka niitä ei ole sattunut Ruotsissa melkein 200 vuoteen. Lapsiin kohdistuvia hyökkäyksiä pelätään enemmän, kuin itseen kohdistuvia hyökkäyksiä (Frank et al., 2015). Esimerkiksi Suomessa susialueilla järjestetään lapsille koulukyytejä susipelon vuoksi.

4.3. Suomen susikeskustelun taustaa

Suomessa susi on vihatuin suurpeto. Siihen suhtaudutaan yleensä negatiivisesti, tai vähintään sen esiintyminen koetaan ongelmalliseksi. Susia elää lähinnä Itä-Suomessa haja-asutusalueilla. Susikeskusteluun liitetään monesti maaseudulla asuvien ihmisten oikeudet ja tarpeet. Itä-Suomessa susikanta koetaan liian suureksi ja monen paikallisen sietokyky on jo ylittynyt. Itäsuomalaiset kyllä hyväksyvät susien olemassaolon, mutta niitä pitäisi olla vähemmän ja susien pitäisi levittäytyä tasaisemmin koko Suomeen. Kuitenkin alueilla, mihin susikanta on vasta muodostumassa, susien vastustus on kaikkein voimakkainta, eikä sinne haluta susia ollenkaan (Bisi & Kurki, 2005).

Syrjäisillä alueilla asuvat ihmiset kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa kaupunkilaisiin nähden. Heistä tuntuu, etteivät he pysty vaikuttamaan ympäristöönsä, ja päätöksenteko on siirretty heidän ulottumattomiinsa. Koetaan, että paikallisten ihmisten elinkeinot ja luontoharrastukset ovat uhattuina suojele vaatimusten vuoksi (Bisi & Kurki, 2005). Esimerkiksi EU:sta tuleviin direktiiveihin ja suojelumääräyksiin suhtaudutaan negatiivisesti, koska ajatellaan ettei päätöksentekijät ymmärrä paikallisia oloja tai perinteitä. Susien liikkuminen pihapiireissä herättää huolta omista oikeuksista. Omaisuuden suojaamiseen on laillinen oikeus, mutta se nähdään petokysymyksessä tulkinnan varaisena (Bisi & Kurki, 2005).

Vastapuolella on susien suojelua kannattavat ja vaativat ihmiset. He kokevat, että paikallisten huolet johtuvat susivihasta, tietämättömyydestä ja pelosta. Metsästäjiä syytetään hysterian lietsonnasta. Suojelua kannattavat ihmiset näkevät suden itseisarvon ja ekologisen merkityksen tärkeänä. Lisäksi he kokevat petojen aiheuttamat vahingot pieninä ja korostavat niiden ehkäisyn tehostamista (Bisi & Kurki, 2005).

Paikallisen väestön ja suojelutahojen välinen ristiriita on hyvin voimakas, eikä siihen näillä näkymin ole tulossa ratkaisua kannanhoitosuunnitelmilla. Päätösten tekijät joutuvat tekemään ratkaisuja, jotka luultavasti eivät tyydytä kumpaakaan osapuolta. Kumpikaan puoli ei luota päätöksiä tekevään riistaviranomaiseen. Paikalliset kokevat päätösten syntyvän suojelutahojen valitusten mukaan, kun taas suojelutahot kokevat, että metsästäjät saavat tehdä päätökset (Bisi & Kurki, 2005).

Luottamuspulaa koetaan myös susitutkimuksessa ja tieteellisiin tuloksiin ei uskota. Susien reviiireistä ja käyttäytymisestä halutaan puolueetonta tietoa. Kuitenkin susien pantaseuranta aiheuttaa paljon ristiriitoja ja kärjistää susikeskustelua. Pantasudet koetaan olevan tutkijoiden vastuulla, ja pantayksilöiden aiheuttamat vahingot heidän syytään. Nähdään että pannoitettu susi ei ole enää villi, vaan se on ihmisen hallinnassa. Sudesta tulee koiramaisempi ja sen käytöksen pelätään muuttuvat merkinnän yhteydessä. Susien seurantaan tarvitaan paljon resursseja, joten se aiheuttaa joillekin paikallisille tunteen, että susiyksilöä pidetään arvokkaampana kuin haja-asutuksen ihmistä. Samasta syystä tutkimussusiyksilöiden nimeäminen ärsyttää. Se myös inhimillistää eläintä ja kärjistää tilannetta, kun suden kuolema otetaan tunteellisesti (Bisi & Kurki, 2005).

5. Metsästys ja salametsästys

Metsästyksellä pyritään rajoittamaan suurpetopopulaatioiden levinneisyyttä ja tasaamaan alueellisia tiheyseroja. Tarkoituksena on myös ehkäistä konflikteja ja lisätä eläinten arvostusta riistaeläiminä. Metsästys auttaa myös säilyttämään eläinten ihmisarkuuden. Metsästyksen sallimisella pyritään vähentämään salametsästystä.

5.1. Metsästys suurpetojen kannanhoidollisena välineenä

Suurpetojen metsästystä käytetään kannanhoidollisena välineenä jo monissa maissa. Sitä perustellaan metsästyksestä saatavilla tuotoilla, kuten kaatolupien myynnillä ja turismilla, populaatioiden kokojen hallinnalla ja vahinkojen ehkäisyllä. Populaatioiden hallinta ja vakiinnuttaminen on vaikeaa metsästyksellä. Eläimet liikkuvat metsästettyjen ja suojeltujen populaatioiden välillä, mikä voi johtaa suojellun populaation tyhjenemiseen. Tuotosten tavoittelu voi johtaa ylimetsästyksen ja populaatioiden häviämiseen. Metsästys ei välttämättä ole edes tarpeen populaatioiden rajoittamisessa, sillä muut luonnolliset tekijät, kuten saalistiheys ja taudit, pitävät siitä huolen (Treves, 2009).

Metsästäjien huomio kohdistuu yleensä samoihin piirteisiin kuin mistä koiraiden lisääntymismenestys on kiinni. Jos metsästystä käytetään kannanhoidossa suurpedoilla, metsästäjien on oltava halukkaita näkemään vaivaa tiettyjen yksilöiden valitsemiseen ja kaatamaan urheilumetsästyksen näkökulmasta vähemmän houkuttelevia eläimiä (Kaltenborn et al., 2013).

Metsästäjät onnistuvat huonosti erottamaan vahinkoa aiheuttavat yksilöt eivätkä metsästyshäiriöt suosii häiriikköyksilöiden poistoa. Erämaassa metsästäminen saattaa aiheuttaa petojen siirtymisen lähemmäksi ihmisasutusta ”turvaan” metsästäjiltä (Treves, 2009). Metsästäminen asutuksen läheisyydessä auttaa ongelmayksilöiden poistossa paremmin. Ongelmayksilöiden poisto auttaa myös muita petoja oppimaan pelkäämään ihmistä ja välttämään ihmisen läheisyyttä. Viranomaisten tehtävänä olleen metsästyksen on todettu ehkäisevän petovahinkoja, mutta kansalaisille myönnettyjen kaatolupien vaikutus on epävarmempi (Treves, 2009).

Peto voi vahingoittaa metsästyksen yhteydessä niin, ettei se enää pärjää luonnossa, ja se saattaa hakeutua ihmisten läheisyyteen helpon ruuan perässä. Onnistuessaankin metsästys voi häiritä petojen sosiaalisia suhteita. Petoyksilöiden ja -lajien määrät ja suhteet voivat muuttua, jolloin omaisuusvahingot voivat jopa kasvaa. Aikuisten yksilöiden kaataminen voi aiheuttaa huomaamattomia kuolemia, jos pennut jäävät ilman emoaan. Nuoret eivät pysty saalistamaan tehokkaasti yksin. Jos alueelle muuttaa uusia yksilöitä, ne voivat tappaa nuoria vahvistaakseen asemansa. (Treves, 2009). Esimerkiksi susilaumat saattavat hajota, jos alfayksilö ammutaan. Myös lisääntyminen viivästyy, koska vain alfapari lisääntyy. Laumojen hajoaminen lisää myös ihmisasutuksen läheisyyteen hakeutumista, jolloin susi kaadetaan häirikkösutena.

Ihmiset tuntuvat hyväksyvän suurpedot helpommin, jos he tuntevat omistavansa ne tai hyötyvät niistä. Jos metsästäjät saavat laillisesti kaataa suurpetoja, he voivat arvostaa niitä riistana ja puolustaa niiden olemassaoloa (Treves, 2009). Karhun positiivisemmän aseman suteen nähden on ajateltu johtuvan juuri tästä. Metsästyksen sallimisen vaikutuksia voidaan arvioida vertailemalla ennen metsästystä ja metsästyksen jälkeen tehtäviä tutkimuksia. Metsästäjien asenteet ja käyttäytyminen on kartoitettava, jotta tiedetään, kääntyykö suhtautuminen positiivisemmaksi. Petojen käyttäytyminen ja populaatioekologia on analysoitava, samoin kuin petojen saalistusheydet. Petovahinkojen määrä on myös laskettava (Treves, 2009).

5.3. Metsästys Suomessa

Suomessa suurpedot ovat metsästyslain mukaan rauhoitettuja riistaeläimiä, joita saa metsästää vain poikkeuslupin (Metsästyslaki 41 a § (15.3.2013/206). Jokaiselle on tehty lajikohtaiset kannanhoitosuunnitelmat, joissa määritellään tavoitteelliset populaatiokoot eri alueille ja toimenpiteet joilla niihin pyritään. Suurpedon tappaminen tai vahingoittaminen metsästyslain vastaisesti, on törkeä metsästysrikos. Siitä voi saada enimmillään neljä vuotta vankeutta (Rikoslaki 48 a luku 1 a §).

Suurpetojen metsästykseseen voidaan myöntää kahdenlaisia poikkeuslupia. Vahinkoperusteinen poikkeuslupa myönnetään, jos eläin aiheuttaa vahinkoa omaisuudelle tai vaaraa ihmisille. Kannanhoidollinen poikkeuslupa voidaan myöntää vain metsästykseseen, joka tapahtuu lajin vahvalla esiintymisalueella. Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuosittain sallitut kaatomäärät sudelle, karhulle ja ilvekselle. Ahman metsästykseseen ei ole myönnetty lupia (Metsähallitus, 2016a).

Karhun kaatokiintiö vuonna 2015 oli 133 yksilöä, joka oli 18 yksilö enemmän kuin edellisvuonna. Suurin osa, 53 kappaletta, karhujen kaatoluvista myönnettiin vakiintuneen kannan hoitoalueelle. Levittäytymisvyöhykkeelle myönnettiin 15 lupaa, jotta kanta saataisiin levittäytymään tasaisemmin poronhoitoalueen ulkopuolelle. Kehittyvän kannan alueelle kaatolupia ei yleensä juurikaan myönnetä, mutta karhujen määrä oli lisääntynyt siellä merkittävästi, joten kaatokiintiö nostettiin 13 yksilöön (Metsähallitus, 2016c).

Vastaavasti ilveksen kaatoon poikkeuslupia myönnettiin viime metsästyskaudelle (1.12.2015–29.2.2016) 508, joista käytettiin 486. Edellisenä vuonna pyyntisaalis oli 477 yksilöä. Kannanhoidollisia poikkeuslupia myönnetään poronhoitoalueen ulkopuolelle kaatokiintiöiden mukaan. Poronhoitoalueelle ei aseteta suurinta saalismäärää, vaan luvat myönnetään tarvittaessa. Luvat painotetaan esimerkiksi Kainuun metsäpeura-alueelle, missä ilveksiä on runsaasti (Metsähallitus, 2016d).

Sudelle myönnettiin tälle metsästyskaudelle 46 poikkeuslupaa, joilla kaadettiin 43 sutta. Viime vuonna lupia myönnettiin 24 ja susia ammuttiin 17. Tämän vuoden kannanhoidollinen metsästys oli osa kaksivuotista kokeilua,

jolla arvioidaan metsästyksen vaikutuksia kantaan ja yksilöiden käyttäytymiseen. Suomen riistakeskus ja Luke tekevät arvion metsästyksen onnistumisesta, jonka jälkeen maa- ja metsätalousministeriö päättää kannanhoidollisen metsästyksen jatkosta (Metsähallitus, 2016e). Suomen luonnonsuojeluliiton mukaan tämän vuotinen metsästyksen lisäksi susia on tapettu vahinkoperustein ja poliisin määräyksellä 26 ja muutoin kuolleita on ainakin seitsemän. Luonnonsuojeluliiton suurpetoasiantuntija Riku Lumiaron mukaan susikantaa uhkaa nyt taantumisen, oikea lupamäärä olisi ollut 30 sutta. Metsästäjät ovat tahallaan ampuneet alfayksilöitä ja hajottaneet susilaumoja, mikä lisää häirikkösusien määrää (Yle, 2016).

5.2. Metsästäjien näkemykset itsestään

Metsästäjien näkemykset itsestään kertovat kuinka he harjoittavat metsästystä ja heidän asenteistaan kannanhoidotoimenpiteisiin. Metsästäjät voivat nähdä itsensä suurpetoja vastaavina saalistajina, tilanhoitajia, urheilijoina tai sadonkorjaajina (Kaltenborn et al., 2013). Metsästäjien asenteet vaikuttavat myös muiden ihmisten asenteisiin kannanhoidollisesta metsästyksestä. Jos metsästäjien motivaationa on huvinvuoksi tappaminen ja haasteiden hakeminen, kannanhoidollinen metsästyksen ei saa kannatusta. Ihmisten on myös voitava luottaa metsästäjiin.

Nykyään vain harvat ihmiset metsästävät elääkseen. Norjalaisille tärkeimmät syyt metsästää ovat ulkona tapahtuva ajanviette ja ei-kaupallinen kokemus. Kaltenborn et al. (2013) mukaan Norjassa metsästäjät näkevät itsensä positiivisesti, lainkuuliaisina ja vastuullisina toimijoina, joilla on tärkeä rooli ekosysteemien ylläpidossa ja säätelyssä. Suurin osa metsästäjistä kokee, että heitä tarvitaan säätämään villieläinpopulaatioita. Hyvin harva vastasi, ettei usko metsästyksellä olevan merkitystä ekosysteemeihin, ja että metsästystä ei tarvita kantojen hoitoon, vaan luonto pystyy säätämään itse itseään. Vähäistä kannatusta sai ajatus, että nykyajan metsästäjät ovat korvanneet suurpedot. Metsästäjiin suhtaudutaankin Norjassa positiivisesti (Kaltenborn et al., 2013).

5.4. Salametsästys

Kannanhoidollista metsästystä perusteellaan myös siellä, että laillinen metsästäminen vähentäisi salametsästyksiä. Salametsästys on laajalle levinnyt ja tiedostettu ongelma, joka vaarantaa lajin suojelustatuksen ja tekee suojelutoimet tyhjiksi. Salametsästys hidastaa laillisten kannanhoidollisten toimien, kuten häirikkösusien poistoon, käyttöön ottoa. Se huonontaa populaatioiden jo valmiiksi huonoa geneettistä tilannetta, sillä populaation kasvun hidastuminen lisää sisäsiittoisuutta (Liberg et al., 2011).

Koska salametsästys on laitonta, sen jäljet peitetään hyvin ja tietoa sen vaikutuksista suurpetopopulaatioihin on vaikea saada. Vain havaitun salametsästyksen huomioiminen ei riitä vaan täytyy arvioida myös näkymätön, eli kryptinen salametsästys. Liberg et al. (2011) ovat tehneet arvion kryptisen salametsästyksen vaikutuksesta Skandinavian susipopulaatioon. Arviolta puolet susien kuolleisuudesta johtuu salametsästyksestä ja kaksi kolmasosaa niistä jää huomaamatta perinteisillä menetelmillä. Ilman viime vuosikymmenien salametsästyksiä susikanta olisi ollut jopa neljä kertaa suurempi vuonna 2009.

Kaikkiin neljään suurpetoon kohdistuu salametsästystä. Susia ja ahmoja kaadetaan eniten niiden populaatiokoihin suhteutettuna. Poliisin tietoon tulevista salakaadoista yli puolet on karhuja. Syynä on karhunruhojen piilottamisen vaikeus, sekä ilmiannon todennäköisyys. Karhun salakaatoa pidetään yhteisen omaisuuden riistona, sillä se on riistaeläin, jonka kaatolupamäärät riippuvat populaatiotrendeistä. Poronhoitoalueella ahmaa pidetään pahimpana petona, ja koska sille ei myönnetä kaatolupia, sen salametsästys on yleistä (Pohja-Mykrä, 2016).

Viha on salametsästyksen kantava voima. Varsinkin susirikoksissa on jopa intohimorikoksen piirteitä (Pohja-Mykrä, 2016). Suurin motivaatio salametsästykseseen on erimielisyys vallitsevan petopolitiikan kanssa. Laillisia toimia ei koeta hyväksyttävänä tai riittävinä, joten on toimittava lakia vastaan. EU:n määrittämät direktiivit koetaan paikallistason kannalta puutteellisina ja kannanhoitosuunnitelmat liian luonnonsuojelupainotteisiksi. Paikallisten ihmisten vastustus päättäjiä kohtaan ilmenee myös salametsästyksen hiljaisena hyväksyntänä ja teeskenneltynä tietämättömyytenä. Yhteisö voi kannattaa salametsästystä ja metsästysrikkomuksia jopa rahallisesti (Pohja-Mykrä, 2016).

Salametsästys on suurpeto alueilla yllättävän hyväksyttyä muuten lainkuuliaisissa yhteisöissä. Hyväksymisen taustalla on rikoksen oikeuttamisajattelu, ”neutralisaatio” (Pohja-Mykrä, 2016). Yleisin oikeutus on vastuun kieltäminen. Koetaan, että yhteiskunta ja EU on petopolitiikallaan pakottanut paikalliset ottamaan oikeuden omiin käsiinsä. Toinen on vahingon kieltäminen, eli salakaadosta ei koeta olevan muuta haittaa kuin se, että se rikkoo lakia. Ajatellaan, ettei sillä ole vaikutusta koko populaatioon, mutta se on välttämätöntä paikallisesti konfliktien välttämiseksi. Peto voidaan nähdä tulokaslajina, jonka tappamisesta on enemminkin hyötyä, tai väärintekijänä, joka ansaitsi rangaistuksen. Rangaistusajattelu on yleistä, jos kostetaan sudelle sen tappama koira. Voidaan myös ajatella, että eläin on koirasusi, joka ei ole oikea susi, vaan se täytyy poistaa. Viimeinen oikeutus on tuomitsijan kieltäminen, jolloin ajatellaan, ettei tuomitsijalla ole käsitystä paikallisista oloista, eikä siis oikeutta tuomita (Pohja-Mykrä, 2016).

Toisaalta yhteisön hyväksyntään voi vaikuttaa myös Suomen vaikenemiskulttuuri. Naapureiden tekemisiin ei puututa, eikä niistä kerrota eteenpäin. Yhteisön sisällä voi myös esiintyä painostusta ja uhkailua tuomitsevia asukkaita kohtaan.

Salametsästystä pyritään rajoittamaan kovennetuilla rangaistuksilla, joita ovat sakkorangaistukset, metsästysluvan menetys ja vankeustuomio. Suurin osa salametsästäjistä on laillisia metsästäjiä, joille metsästysluvan menetys voi olla kovempi pala kuin sakot (Pohja-Mykrä, 2016). Tulevaisuudessa olisi tärkeää löytää tapoja, joilla saadaan yhteisöjen mieli muuttumaan salametsästystä avoimesti vastustavaksi. Salametsästys on merkki kasvavasta ja voimakkaasta kommunikoimattomasta vastustuksesta, jonka pohjimmaisiiin syihin olisi löydettävä ratkaisuja, sillä suurpetojen suojele ei onnistu, jos sitä ei voida toteuttaa sosiaalisesti kestäväällä tavalla (Pohja-Mykrä, 2016).

6. Ratkaisuja yhteiselon mahdollistamiseksi

6.1. Mielenpitoet hoitotoimenpiteisiin

Ihmisten asenteet vaikuttavat suurpetokantojen hoitosuunnitelmien onnistumiseen. Asennetutkimukset osoittavat miten ihmiset odottavat suurpetoja hoidettavan. Kaikista hoitotoimista voidaan löytää jotain negatiivista, joten on tärkeää, että toimeenpanevaan tahoon luotetaan (Frank et al., 2015).

Positiivisesti suurpetoihin suhtautuvat antaisivat niiden elää maillaan ja niiden luontaisissa ympäristöissä, vaikka voisivat itse kokea haittoja. Negatiivisesti suhtautuvat haluavat suurpedot hävitettävän (Røskaft et al., 2007). Petoja pelkäävät ihmiset suhtautuvat positiivisemmin rajumpiin kannanhoitosuunnitelmiin (Frank et al., 2015).

Ihmisten hyväksymiä kannanhoitotoimia on suurpetopopulaatioiden rajoittaminen, sekä tiedon ja toimintaohjeiden jakaminen. Luotettavaa ja tutkimukseen perustuvaa tietoa kaivataan paikallisesta suurpetotilanteesta, varsinkin susilaumoista, sekä siitä kuinka tulee toimia, kun kohtaa suurpedon (Frank et al., 2015). Kuitenkin tutkimustieto suurpedoista otetaan monesti vastaan hyvin skeptisesti (Røskaft et al., 2007).

Suomessa kannatetaan lähes yksimielisesti vahinkojen korvausjärjestelmän uudistamista ja vahinkojen ennaltaehkäisymenetelmien kehittämistä. Erityisesti metsästyskoirien suojaaminen olisi tärkeää. Suomessa myös poronhoitoalueen erityisaseman huomioiminen ja eri tahojen yhteistyö nähdään tärkeänä. Lakiin kaivataan selvennyksiä häirikkösusien poistossa ja suotuisan suojelutason määrittämisessä (Bisi & Kurki, 2005).

Hoitotoimenpiteitä, jotka eivät saa yhtä yksimielistä hyväksyntää, mutta joilla olisi suuri sosioekonominen merkitys, on kannanhoidollisen metsästyksen jatkaminen ja sen vaikutusten seuraaminen, sekä petokantojen tasaisemman levinneisyyden aikaansaaminen. Alueellisen hallinnon osuus päätöksenteossa nähdään tärkeänä, samoin suojelutahojen ja ympäristöviranomaisen mukaan saanti hoitotoimenpiteiden toteuttamisessa. Susitutkimukseen kaivataan riittävästi rahoitusta ja tutkimustulokset halutaan julkisiksi (Bisi & Kurki, 2005).

6.2. Epäsuora suurpetojen torjunta

Suurpetovahinkoja voidaan torjua muillakin keinoin, kuin pedon hävittämisellä. Epäsuoran torjunnan tarkoitus on saada pedot oppimaan välttämään ihmistä ja ihmisen omaisuutta. Ei-kuolettava ihmisuhka on todettu toimivaksi, sillä eläimet oppivat nopeasti ja muistavat sen (Treves, 2009). Epäsuora torjunta toimii ennaltaehkäisevästi, toisin kuin suorat toimet, jotka otetaan yleensä käyttöön vasta kun esimerkiksi karjaa on kuollut. Torjuntaan voidaan käyttää esimerkiksi liikkeestä aktivoituvaa sireeniä tai kirkasta valoa, sähkö- tai lippuaitoja, tai laumanvartijakoiria. Monen torjuntakeinon yhtäaikainen käyttö on tehokkainta.

Ei-kuolettaville keinolle on nykyisin kysyntää, sillä niitä voidaan käyttää ja hallita itsenäisesti. Suoriin menetelmiin tarvitaan kaatolupa, jota voi joutua odottamaan. On huomattu, että kuolettavat menetelmät eivät ole poistaneet kotieläin vahinkoja. Koska suurpetopopulaatioita pyritään kasvattamaan, on vahinkoja saatava vähennettyä (Gehring et al., 2010).

Poronhoitoon ei ole mahdollista soveltaa epäsuoria torjunta keinoja, sillä porot vaeltavat vapaana luonnossa. Lammas- ja nautatiloilla niistä voi sen sijaan olla suuri hyöty. Torjuntakeinoja voidaan hyödyntää myös hanhi- ja kanatarhoilla, sekä hevostiloilla ja pihojen suojana. Yleensä tavoite on suojata kotieläimiä karhuilta ja susilta, mutta torjuntakeinot toimivat myös ilvekseen, ahmaan ja kettuun (Yle, 2015).

Laumanvartijakoirat voisivat olla ”luonnollinen” ratkaisu konfliktien välttämiseksi. Laumanvartijakoiria on käytetty Euroopassa vuosisatoja suojaamaan lompaita ja vuohia pedoilta. Rotuja on jalostettu noin 40. Koirien käyttö on vähentynyt kaupungistumisen myötä, mutta nyt suurpetojen levitessä takaisin Eurooppaan käytäntö voisi olla hyvä elvyttävä. Esimerkiksi Alpeilla työskentelee jo yli 1000 koiraa (Gehring et al., 2010).

Laumanvartijakoirien käyttöönotto on lähinnä poliittinen ja taloudellinen kysymys. Maatalousyrittäjän on nykyisin itse katettava kaikki koirista syntyvät kustannukset (Gehring et al., 2010). Valtiot tai EU voisi maksaa maatalousyrittäjälle koirien hankintaan tukia. Tukia maksetaan jo esimerkiksi Ranskassa ja Sveitsissä.

Laumanvartijakoirien teho suurpetoja vastaan perustuu hyökkäyksien estämiseen. Koira voi toimia suoraan jahtaamalla ja esittämällä dominanssia, tai epäsuoraan merkkamalla reviiriään ja haukkumalla. Epäsuora toiminta voi tosin houkutella susia, eivätkä sudet pelkää koiria, mutta koira voi häiritä ja keskeyttää suden metsästyksen (Gehring et al., 2010). Koira saattaa esittää pedolle leikkiin kutsu- tai kosiskeluleleitä, jolloin peto hämmentyy. Suomen luonnonsuojeluliitto uskoo, että laumanvartijakoirista on hyötyä. Viha suurpetoja kohtaan lieventyisi, jos koirat suojaisivat kotieläimiä ja pedot saalistaisivat vain metsissä (Yle, 2015).

6.3. Tulevaisuus

Jotta suurpedot ja ihmiset voisivat elää Euroopassa yhteisellomallin mukaisesti rinnakkain, on petokantoja hoidettava kestävä kehityksen periaatteen mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurillisesti kestävästi. Ihmisten ja petojen välisiä konflikteja on pyrittävä estämään ja ihmisten asenteita kääntämään positiivisemmiksi.

Euroopan suurpedot pärjäävät nykyään paremmin, mutta niitä uhkaa silti monet tekijät. Tulevaisuudessa ihmisten väkiluku jatkaa kasvua, mikä johtaa petojen habitaattien vähenemiseen ja pirstaloitumiseen. Varsinkin eteläisemmässä Euroopassa paine kasvaa. Suurpedot ovat kuitenkin osoittaneet kykyä sopeutua muuttuviin ja ihmisen dominoiviin elinolosuhteisiin, kunhan ihminen pystyy myös sopeutumaan suurpetoihin.

7. Lähteet

- Bisi, J & Kurki, S (2005) Susi puhetta Suomesta. Helsingin yliopisto – Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus
- Chapron G, Kaczensky P, Linnell JDC, Von Arx M, Huber D, Andrén H, López-Bao JV, Adamec M, Álvares F, Anders O, Baleciauskas L, Balys V, Bedő P, Bego F, Blanco JC, Breitenmoser U, Brøseth H, Bufka L, Bunikyte R, Ciucci P, Dutsov A, Engleder T, Fuxjäger C, Groff C, Holmala K, Hoxha B, Iliopoulos Y, Ionescu O, Jeremic J, Jerina K, Kluth G, Knauer F, Kojola I, Kos I, Krofel M, Kubala J, Kunovac S, Kusak J, Kutal M, Liberg O, Majic A, Männil P, Manz R, Marboutin E, Marucco F, Melovski D, Mersini K, Mertzanis Y, Myslajek RW, Nowak S, Odden J, Ozolins J, Palomero G, Paunovic M, Persson J, Potoecnik H, Quenette P-, Rauer G, Reinhardt I, Rigg R, Ryser A, Salvatori V, Skrbinšek T, Stojanov A, Swenson JE, Szemethy L, Trajçe A, Tsingarska-Sedefcheva E, Vána M, Veeroja R, Wabakken P, Wölfl M, Wölfl S, Zimmermann F, Zlatanov D & Boitani L (2014) Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes. *Science* 346(6216): 1517-1519.
- Dressel S, Sandström C & Ericsson G (2015) A meta-analysis of studies on attitudes toward bears and wolves across Europe 1976-2012. *Conserv Biol* 29(2): 565-574.
- Frank J, Johansson M & Flykt A (2015) Public attitude towards the implementation of management actions aimed at reducing human fear of brown bears and wolves. *Wildl Biol* 21(3): 122-130.
- Gehring TM, Vercauteren KC & Landry J- (2010) Livestock protection dogs in the 21st century: Is an ancient tool relevant to modern conservation challenges? *Bioscience* 60(4): 299-308.
- IUCN, 2016 <http://www.iucnredlist.org/> luettu 15.3.2016
- Kaleva, 2016 EU <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/professori-suomi-saattaa-joutua-eu-tuomioistuimeen-susien-metsastyksesta/723806/> luettu 6.4.2016
- Kaltenborn BP, Andersen O & Linnell JDC (2013) Predators, stewards, or sportsmen-How do Norwegian hunters perceive their role in carnivore management? *Int J Biodiversity Sci Ecosyst serv Manage* 9(3): 239-248.
- Kleiven J, Bjerke T & Kaltenborn BP (2004) Factors influencing the social acceptability of large carnivore behaviours. *Biodiversity Conserv* 13(9): 1647-1658.
- Liberg O, Chapron G, Wabakken P, Pedersen HC, Thompson Hobbs N & Sand H (2012) Shoot, shovel and shut up: Cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proc R Soc B Biol Sci* 279(1730): 910-915.
- Luke, 2016a. Karhun kanta-arvio <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/karhu/> luettu 6.4.2016
- Luke, 2016b. Suden kanta-arvio <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/susi/> luettu 6.4.2016
- Luke, 2016c. Ilveksen kanta-arvio <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/ilves/> luettu 6.4.2016
- Metsähallitus, 2016a. Metsästys <http://www.suurpedot.fi/suojelu-ja-metsastys/metsastys.html> luettu 6.4.2016
- Metsähallitus, 2016c. Karhun kaatokiintiö <http://www.suurpedot.fi/ajankohtaista/karhun-kaatokiintiio-133-yk-siloo.html> luettu 6.4.2016

- Metsähallitus, 2016d. Ilveksen kaatoluvat <http://www.suurpedot.fi/ajankohtaista/ilvessaalis-koko-maassa-486-ilvesta.html> luettu 6.4.2016
- Metsähallitus, 2016e. Suden kaatoluvat <http://www.suurpedot.fi/ajankohtaista/suden-kannanhoidollinen-metsastys-on-paattynyt.html> luettu 6.4.2016
- Metsähallitus, 2016f. Uhanalaisuus <http://www.suurpedot.fi/suojelu-ja-metsastys/suojelu/suurpetojen-uhanalaisuus.html> luettu 6.4.2016
- Metsästyslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930615#L5P41> luettu 27.4.2016
- Pohja-Mykrä M (2016) Felony or act of justice? - Illegal killing of large carnivores as defiance of authorities. *J Rural Stud* 44: 46-54.
- Randi E (2011) Genetics and conservation of wolves *Canis lupus* in Europe. *Mammal Rev* 41(2): 99-111.
- Rikoslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L48a> luettu 27.4.2016
- Ripple WJ, Estes JA, Beschta RL, Wilmers CC, Ritchie EG, Hebblewhite M, Berger J, Elmhagen B, Letnic M, Nelson MP, Schmitz OJ, Smith DW, Wallach AD & Wirsing AJ (2014) Status and ecological effects of the world's largest carnivores. *Science* 343(6167): 1241484.
- RKTL, 2016. Ahman kanta-arvio http://www.rktl.fi/riista/suurpedot/ahma/ahman_kanta_arviot.html luettu 6.4.2016
- Røskoft E, Händel B, Bjerke T & Kaltenborn BP (2007) Human attitudes towards large carnivores in Norway. *Wildl Biol* 13(2): 172-185.
- Swenson JE, Taberlet P & Bellemain E (2011) Genetics and conservation of European brown bears *Ursus arctos*. *Mammal Rev* 41(2): 87-98.
- Treves A (2009) Hunting for large carnivore conservation. *J Appl Ecol* 46(6): 1350-1356.
- Trouwborst A (2015) Global large carnivore conservation and international law. *Biodiversity Conserv* 24(7): 1567-1588.
- Yle, 2016. Suden metsästys http://yle.fi/uutiset/luonnonsuojeluliitto_susijahti_meni_pahasti_pieleen/8693990 luettu 11.3.2016
- Yle, 2015. Laumanvartijakoira http://yle.fi/uutiset/laumanvartijakoira_karkottaa_sudet_kotielainten_kimpusta_tistelutilanteita_tapahtuu_vain_harvoin/8100852 luettu 11.4.2016